

Торайғыров университетінің  
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ  
Торайғыров университета

---

**ТОРАЙҒЫРОВ  
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ  
ХАБАРШЫСЫ**

**ЗАҢ СЕРИЯСЫ**  
2022 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ



**ВЕСТНИК  
ТОРАЙҒЫРОВ  
УНИВЕРСИТЕТА**

**ЮРИДИЧЕСКАЯ СЕРИЯ**  
ИЗДАЕТСЯ С 2022 ГОДА

ISSN 2958-8618

---

**№ 2 (2022)**

**Павлодар**

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ  
Торайгыров университета**

---

**Юридическая серия**  
выходит 4 раза в год

**СВИДЕТЕЛЬСТВО**

о постановке на переучет периодического печатного издания,  
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ90VPY00046812

выдано

Министерством информации и коммуникаций  
Республики Казахстан

**Тематическая направленность**

публикация результатов научных исследований, актуальных проблем  
в области права, привлечение внимания к перспективным  
и актуальным направлениям юридической науки

**Подписной индекс – 76199**

<https://doi.org/10.48081/FBEK6789>

---

**Бас редакторы – главный редактор**

Ахмеджанова Г. Б.  
*д.ю.н., профессор*

Заместитель главного редактора    Олжабаев Б. Х., *к.ю.н., ассоц.профессор*  
Ответственный секретарь         Жамулдинов В. Н., *к.ю.н., ассоц.профессор*

**Редакция алқасы – Редакционная коллегия**

Ишеков К.А.,	<i>д.ю.н., профессор (Российская Федерация)</i>
Дуйсенов Э. Э.,	<i>д.ю.н., профессор</i>
Балымов Е.К.,	<i>PhD доктор</i>
Омарова А. Р.,	<i>технический редактор</i>

---

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели  
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов  
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

FTAMP 10.17.65

<https://doi.org/10.48081/GSAP8700>**\*Г. Р. Смагулова**

Павлодар облысы полиция департаменті,  
Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

## **ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ КРИМИНАЛИСТІК ПОЛИГОНДЫ ПАЙДАЛАНУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ**

*Мақала оқу процесінде криминалистік полигонды пайдалану: мәселелері мен перспективалары тақырыбына арналған. Бұндақұқықтық білім беру мекемесінде криминалистика курсын оқытудың инновациялық формаларын қолданудың өзекті мәселелері қарастырылған. Мақаланың мақсаты—білім беру мекемесінде оқыту тәжірибесінде криминалистік полигонды пайдалану, алған білімдерін тәжірибелік сабақтарда пайдаланы бекіту болып табылады. Авторлар криминалистік полигонды пайдалану проблемасын қазіргі заманғы білім беру жүйесінің жай-күйіне және оның нысандарын саралауға (бакалавриат, магистратура) сүйене отырып қарайды. Авторлар криминалистік полигонды қазіргі заманғы оқыту құралы ретінде түсіндіреді, атап айтқанда оны пайдалану міндеттері айқындалған, оқу полигонын пайдалана отырып, криминалистиканы оқытудың даму перспективаларын көрсетеді, ресейлік және шетелдік жоғары оқу орындарының криминалистік полигондардың әртүрлі блоктарын құрудағы және оларды әртүрлі құралдармен жабдықтаудағы тәжірибесін, сондай-ақ криминалистік полигондардың техникалық мүмкіндіктеріне негізделген дәстүрлі және инновациялық оқыту әдістерін қолдану мүмкіндіктерін талдайды, полигондарда криминалистикалық тактика бойынша «тергеу қарау және куәландыру тактикасы», «тінту және алу тактикасы», «айғақтарды сол жерде тексеру тактикасы» тақырыптары бойынша, сондай-ақ криминалистикалық әдістеме мен арнайы курстардың жекелеген тақырыптары бойынша практикалық сабақтар өткізуге арналғанына тоқталып өткен.*

*Кілтті сөздер: криминалистика, полигон, тергеу әрекеттері, тінту, қарау, куәландыру, тәжірибелік сабақтар, білімді бекіту.*

## **Кіріспе**

Қылмыс құрылымының қазіргі заманғы өзгерістері оған қарсы күреске тартылған құқық қорғау органдары қызметінің тиімділігін арттыруды талап етеді. Қылмыстың динамикалық құбылыс екенін ескере отырып, ол үнемі өзгеріп отырады және «жетілдіріліп отырады», бұл Д. А.Задорскийдің пікірінше «...күресуге тура келетін адамдардан бір қадам алға болу қажет», полиция қызметкерлерінің кәсіби дайындығын үнемі сапалы жетілдірудің сапалы заңдылық қажеттілігі туындайды [1].

Осыған байланысты мемлекет пен Қазақстанның ішкі істер органдарының басшылығы полиция қызметкерлеріне бірқатар талаптар қояды, онда тергеу және жекелеген тергеу іс-әрекеттерін жүргізу кезінде практикалық дағдыларды игеру қажеттілігіне ерекше назар аударылады, мысалы: оқиға болған жерді тексеру, жеке тексеру, тінту, заттай дәлелдемелерді алып қою және т. б. Мұндай дағдыларды қалыптастыруға көбінесе практикалық дағдылардың өзі ықпал етеді, бірақ оның негізі құқықтық бейіндегі оқу орындарында оқыту барысында қаланады.

Айта кету керек, полиция кадрларын даярлау мен оқыту тек Қазақстанның бірінші кезектегі міндеті ғана емес. Алыс және жақын шетелдер де проблемаларды шешуге тырысады, мұнда полиция алған теориялық білімдерін пайдалана отырып, қоғамдық тәртіпті сақтауды жүзеге асырады және мемлекет пен қоғамның мүдделерін қорғайды. Бүкіл әлем мемлекеттерінің өз билігінің лайықты өкілінің қызметі халықтың үнемі өзгеріп отыратын қажеттіліктеріне жауап беретін және қоғамның қауіпсіздікті қамтамасыз ету қажеттіліктерін қанағаттандыратын кәсіби полиция қызметкерін дайындауға деген ұмтылысы негізделген және заңды болып табылады [2].

Осыған байланысты жоғары оқу орындары осындай «тапсырысты» жүзеге асыра отырып, оқу процесіне практикалық дағдыларды қалыптастыруға ықпал ететін белгілі бір әдістерді енгізеді. Алайда, болашақ тергеушілерді, анықтаушыларды, жедел уәкілдерді, учаскелік комиссарларды оқыту барысында практикалық бағытты жүзеге асыру қиын, өйткені оқу процесі негізінен теориялық білімнің едәуір бөлігіне негізделген.

## **Материалдар мен әдістер**

Зерттеу мәселесі бойынша ғылыми және арнайы әдебиеттерді теориялық талдау; зерттелетін тақырып бойынша нормативтік құжаттарды талдау; криминалистика саласындағы тәжірибені талдау және қорыту; сұрау әдістері (әңгімелесу, сауалнама жүргізу, сұхбат алу); байқау; эксперимент; эксперименттік деректерді өңдеу бойынша математикалық статистика әдістері. Зерттеуде мыналар қолданылды: әлеуметтік құбылыстарды білуге диалектикалық көзқарас, оларды объективті және субъективті факторлардың

жиынтығы аясында тарихи даму мен жұмыс істеуде талдауға мүмкіндік береді, ол келесі әдістерді таңдауды анықтайды: логикалық, тарихи, жүйелік. Зерттеу процесінде тұжырымдамалық және іс жүзінде маңызды нәтижелерге қол жеткізу үшін салыстырмалы және статистикалық әдістер де қолданылды.

Практикалық сабақтарды өткізу барысында жүзеге асырылатын білімнің үлкен көлемі негізінен өз мақсатына жетеді және тыңдаушылар белгілі бір практикалық дағдыларды меңгереді. Бірақ сабақтардың аудиториялық сипатын, олардың болжамдылығын, оқу-әдістемелік формализмін ескере отырып, студенттерден практикалық сабақта өз білімдерін дереу игеруді талап ету қиын. Дәл осы жағдайлар жоғары оқу орындарының түлектеріне «Құқықтану» мамандығы бойынша белгілі бір бейімделу кезеңінсіз оқыған қызмет салаларында өз білімдерін бірден пайдалануға мүмкіндік бермейді.

Бұл проблема оқу процесінде және практикалық қызметте жедел – тактикалық жаттығулар өткізу, сондай-ақ мамандандырылған криминалистік полигондардың мүмкіндіктерін пайдалану арқылы ішінара жойылады.

Р. С. Белкиннің айтуынша криминалистік энциклопедиясында криминалистік полигонның анықтамасы берілген: «... дәлелдемелерді табу, алу, бекіту және зерттеу бойынша практикалық сабақтар мен жаттығуларға арналған жаттығу кешені. Онда орналасқан объектілер әртүрлі тергеу іс-әрекеттерін жүргізу жағдайын болжауға; қарау, тергеу эксперименті, тінту және т. б., іздерді кешенді бағалауды үйретуге мүмкіндік береді және т.б. үй-жайда және (немесе) ашық жерде құрылады. Полигон кабинеті стационарлық (дүкеннің сауда залы, тұрғын бөлме, қойма бөлмесі және т.б.) немесе өзгертілетін (жылжымалы бөлімдер, ауыстырылатын заттар жиынтығы және т. б.) болуы мүмкін.» [3, 3 б.].

Сонымен қатар, Ішкі істер органдарының педагогикалық практиканы сот полигондарының ашық және жабық түрлерін жасау арқылы осы терминді түсіндіруді кеңейтті.

Айта кету керек, сот полигонында өткізілетін практикалық сабақтар қазіргі уақытта ерекше емес. Ең алдымен практикалық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған заманауи тенденциялар білім беру саласында да, сот-медициналық полигондардың практикалық қызметінде де пайда болады. Мысалы, қазіргі таңда бірқатар жоғары оқу орындары ведомстволық оқу орындарымен қатар, полиция бөлмдерінде де қылмыстық жағдайды имитациялауға мүмкіндік беретін криминалистік полигондар бар. Сонымен қатар, қылмыстық қудалауды жүзеге асыратын Қазақстанның бірқатар практикалық органдары тергеушілермен, анықтаушылармен, жедел уәкілдермен және т.б. практикалық сабақтар өткізу үшін жаттығу кешендерін дайындады, онда оқиға орнында жұмыс істеу дағдылары пысықталуда.

Бұл ретте, мұндай жаңашылдықтар Қазақстанды алғаш ашушылар қатарына қоспайтынын атап өткен жөн. Бұл мәселені зерттеу құқықтық бағыттағы мекемелер үшін криминалистік полигон құру қазірдің өзінде қажеттілікке айналғанын айтуға мүмкіндік береді. Мұндай кешендер тек жоғары оқу орындарының негізінде ғана емес, сонымен қатар ІІО, ҚР прокуратурасының біліктілікті арттыру курстарының міндетті құрамдас бөлігі болып табылады. Сонымен, полигондық кабинеттер ашық жерлерде және үй-жайларда тергеу әрекеттерін жүргізу дағдыларын дамытуға арналған «қару-жарақты зерттеу» криминалистикалық полигонына, сондай-ақ полигонға, курсанттар мен тыңдаушыларға террористік қылмыстарды тергеу бойынша практикалық дағдыларды игеруге арналған.

### **Нәтижелер және талқылау**

Криминалистік полигондар тек қана біздің елде ғана емес, сондай –ақ шет елдерде де құқық қорғау органдарында орын алған. Мұндай тізімді шексіз жалғастыруға болады. Алыс шет елдер - Германия, Франция, АҚШ-тың тәжірибесін зерделеу тренажер кешені базасында оқытудың практикалық нысаны, бір қарағанда, үйреншікті қызметтен алыс полиция қызметінің түрлі салаларында дағдыларды пысықтауға мүмкіндік береді деп айтуға мүмкіндік береді.

Мысалы, АҚШ полициясын оқыту бағдарламасы этикалық дилемма әдісін қолдана отырып, АҚШ полиция қызметкерлерін кәсіби және жеке оқытуды қарастырады. Полиция қызметкерлерінің этикалық мінез-құлқы практикасы белгілі бір қоғамдағы азаматтардың мінез-құлқының жалпы қабылданған стандарттарымен тығыз байланысты және осы стандарттарға тікелей байланысты деп саналатындықтан, бұл тек оқу кезінде ғана емес, сонымен қатар күнделікті жұмыста туындайтын проблемалар мен дилеммаларды шешуде үнемі және үнемі «полиция қызметкерлерін оқыту» қажет [4, 211 б.].

Жалпы, АҚШ полициясының қызметін зерттеу оның кәсіби дайындығының өзгеруі туралы айтуға мүмкіндік беретінін атап өткен жөн. Ол іс жүзінде бағдарланған, үнемі, қарқынды болды.

Дәл осындай жағдай Батыс Еуропа елдерінің полиция органдарында байқалады, онда оқу процесіне оқиға орнын тексеру, қылмыс іздерін табу, белгілеу және алып қою, тінту, тексеру, жауап алу, қарулы қылмыскерді ұстау және т.б. ережелерін оқытудың тренингтік нысаны кіреді. Бұл ретте, шындыққа барынша жақын жағдайларда, полицейлерге кандидаттар тұтқындаудың заңдылығы мәселелері бойынша теориялық білімдерін және үнемі өзгеріп отыратын жағдайда өз іс-әрекеттерін іс жүзінде іске асырады.

Қазақстандағы криминалистикалық полигондар негізінде оқыту, сондай-ақ әр түрлі іздермен (қол, аяқ, микрочастиц, бұзып кіру және т.б.), оқиға

орнын қарау кезіндегі мінез-құлық ережелерімен жұмыс істеу дағдыларын пайдалануға мүмкіндік береді.

Криминалистік ғылымның дамуы полиция қызметкерлерінің кәсіби өсуіне және әлеуетін арттыруға үнемі назар аударуды талап етеді.

Сонымен бірге, қолданыстағы сот-полигондарын талдау бірқатар жалпылама тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді, атап айтқанда:

- полигондар криминалистика кафедраларында ұйымдастырылған;
- көпбұрыштардың едәуір бөлігі «тұрғын бөлменің» орналасуына еліктейді;
- оларда негізінен оқиға орнын қарау дағдылары пысықталады;
- көп жағдайда полигондар қарапайым аудитория ретінде қолданылады.

ПО ведомстволық оқу орындарында криминалистикалық полигонға қатынасы қатан функционалды түрде болып келеді. Криминалистік полигон, мысалы, «тұрғын бөлме» макеті үй-жайлардан тұрады, жатын бөлме мен ас үй, сондай-ақ орындықтарда тергеу әрекеттерін жүргізуге қатысы жоқ топтың бір бөлігі орналасқан «көрермендер залы» болады. Бөлме қажетті жиһазбен жабдықталған. Практикалық сабақтың тақырыбына байланысты адамның (ер немесе әйел) манекендері студенттердің қарамағына ұсынылуы мүмкін.

Мұндай полигондарда криминалистикалық тактика бойынша «тергеу қарау және куәландыру тактикасы», «тінту және алу тактикасы», «айғақтарды сол жерде тексеру тактикасы» тақырыптары бойынша, сондай-ақ криминалистикалық әдістеме мен арнайы курстардың жекелеген тақырыптары бойынша практикалық сабақтар өткізіледі [5, 15 б.].

Сот-полигонды өткізілетін мұндай практикалық сабақтардың мақсаты дәрістер мен семинарларда алынған теориялық білімді бекіту, тұрғын үйде тергеу әрекеттерін жүргізу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру, ғылыми-техникалық құралдар мен әдістерді қолдану, қылмыс және оған қатысушылар туралы ақпарат алу және пайдалану, жеке тергеу әрекеттері мен тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде тактикалық әдістерді қолдану болып табылады және тактикалық шешімдерді негіздеу және қабылдау бойынша тактикалық, оқиға орнында жедел-тергеу тобының жұмысын ұйымдастыру. Сонымен қатар, сабақтарды өткізудің негізгі әдісі-рөлдік ойын. Сабақтар оқу аудиториясында оқытушының кіріспе сөзінен басталады, онда зертханалық сабақтың тақырыбы, мақсаты және оны өткізу тәртібі көрсетіледі. Алдынала сауалнама жүргізгеннен кейін, студенттерге тапсырмалар қойылғаннан кейін, топ сабақты жалғастыру үшін полигонға шығарылады [6, 172 б.]. Сабақтың нәтижелері полигонда да, оқу аудиториясында да болуы мүмкін.

Жергілікті жерде жаттығу жасау үшін криминалистикалық полигонға жапсарлас аумақ пайдаланылады, онда криминалистика кафедрасының

қызметкерлері қылмыстық оқиғаны модельдейді. Тиісті нұсқаулықтан кейін және рөлдерді бөлгеннен кейін тиісті тергеу әрекеттері, негізінен оқиға орнын тексеру, автокөлікті тексеру, тінту жүргізіледі.

Осындай формада оқытудың бұрыннан келе жатқан дәстүрлері, жағымды жақтарына қарамастан, белгілі бір кемшіліктерге ие, мысалы:

- криминалистік полигонда сабақтар өткізу туралы үлгілік әдістемелік ұсынымдардың, сондай-ақ оқу процесінде мәліметтер мен оларды пайдаланудың болмауы;

- криминалистикалық полигондардың құқықтану мамандығының кафедраларының балансында болуы, соның салдарынан ПО қызметінің басқа бағыттары тек ішінара және эпизодтық пайдаланылады, не мүлдем пайдаланылмайды;

- олар негізінен жиі қолданылатын макеттерден тұратын статикалық құрылымдар, оларды қолдану икемділігін шектейді;

- криминалистік полигонды оның статикалық нысанында тұрақты пайдалану оқытушылар мен білім алушылар арасында тәуелділік пен формализмге әкеп соғады және тиісінше оның тиімділігін төмендетеді;

- криминалистикалық полигондар негізінен «криминалистикалық тактика» криминалистика курсының жеке бөлімі бойынша сабақтар өткізу кезінде пайдаланылады, бұл оны пайдалану деңгейін көтеруге мүмкіндік бермейді;

- криминалистік полигонда өткізілетін сабақтар туралы деректер білім алушылар арасында таратылады, соның нәтижесінде сабақтың бұл нысаны алдын ала күтпеген элементті жоғалтады, бұл оның нәтижелілігін төмендетеді;

- ақша қаражатының тапшылығы криминалистік полигонды құралдар мен жабдықтармен үнемі жанартып отыру қажеттілігін қиындатады [7, 119 б.].

### **Қорытынды**

Сонымен жоғарыда аталған кемшіліктер, сот полигонының мүмкіндіктерін жеткіліксіз түсінуге және оның әдістемелік әзірлемесінің болмауына негізделеді. Әр түрлі әдістемелік оқу құжаттарын зерттеуден көрініп тұрғандай, сот-медициналық полигондар оқу процесін «ілеспе» әдістемелік қамтамасыз ету ретінде қызмет етеді, бұл түбегейлі дұрыс емес. Бұл нысан, сөзсіз, негізгі болуы керек, сәйкесінше, әдістемелік әзірлемелер полигонның мүмкіндіктеріне негізделуі керек.

Сонымен қатар мұндай оқыту нысаны криминалистік полигонда толық өзінің тиімділігі мен жетілдірілуі мүмкін.

Оқытудың бұл түріне тәуелсіз және мамандандырылған сипат беру, оған арнайы штаттар енгізу қажет болуы мүмкін, оның негізінде әртүрлі мамандықтар бойынша практикалық сабақтар өткізілуі мүмкін: тергеу



- криминалистикалық, әкімшілік-құқықтық, жедел - іздестіру. Яғни, ЖОО құрылымында өзінің штаттық орналасуы, тәуелсіз материалдық, процессуалдық және әдістемелік қамтамасыз етілуі бар арнайы криминалистикалық полигонның ішкі істер органдары жүйесінің моделін құру Ішкі істер органдары қызметкерлерінің барлық санаттары бойынша практикалық сабақтар өткізу мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Полигонның мүмкіндіктерін едәуір кеңейту оған, мысалы, келесі объектілер мен макеттерді қосу есебінен мүмкін болады:

- жеделбақылаужәнебасқару орталығы;
- оқусыныптары;
- оқытушылық;
- ахуалдық орталық;
- «кезекшібөлім»макеті;
- «тұрғын бөлме»макеті;
- «дәліз» макеті;
- «ас үй»орналасуы;
- «дәріхана»макеті;
- «шағынмаркет»макеті;
- «айырбастаупункті»макеті;
- «автокөлік тұрағы»макеті;
- «теміржолжололаушыларвагоны»макеті;
- «автобус аялдмасы»макеті;
- «Автомобиль» - 2 (жүк – жеңіл) макеті;
- «ұшақ» макеті және т.б [8].

Бұл тізімді полигонда сабақ өткізудің келесі әдісін ескере отырып жалғастыруға болады.

Криминалистік полигонның қызметтік персоналы оқытушының өтінімі негізінде болжамды сабақ орнын дайындайды. Сонымен қатар, сабақ жүргізетін оқытушы үшін де, оның қатысушылары үшін де белгісіз жерлерде әртүрлі сипаттағы қылмыстың іздері қалады.

Оқытушы топтысабақ орнына жеткізеді және оны бақылау және басқару жедел орталығына келіп қалдырады. Барлық ойын алаңдарын бейне және аудио бақылау құралдарымен жабдықтауға болады. Көрсетілген Орталықтан сабақтардың өткізілуіне басшылық жасау және бақылау жүзеге асырылады.

Сабақтарды аудиторияда немесе ойын алаңында өткізгеннен кейін қателіктер мен жағымды жақтарды көрсете отырып, жаттығулар талқыланады[9].

Оқушылар санатына сүйене отырып, басқа деңгейлерге ауысып, ойын жаттығуларын күрделілік пен жеңілдету бағытында икемді түрде өзгерте аласыз.

Мысалы, болашақ тергеушілер үшін тапсырмалар тек криминалистік тактикадан, ал аудандық полиция басшыларының деңгейі үшін ұйымдастырушылық сипаттағы міндеттер, аса қауіпті қылмыскерлерді ұстау кезіндегі өзараіс-қимыл ұсынылады. Бұл ретте полигон құрамында жұмыс істейтін, басқарушылық шешімдерді жедел қабылдауға, әртүрлі жағдайларды бақылауға және т.б. арналған ахуалдық орталықты іске қосуға болады.

ПО жүйесінде осындай криминалистикалық полигонның жұмыс істеуі мынадай бірқатар артықшылықтарға ие:

- полигонның жұмыс істеуіне ЖАК-тың күндізгі және сырттай оқу нысанының білім алушылары және т.б. тартылуы мүмкін;

- алынған бағалау, криминалистикалық полигоннан өту кандидаттың ПО-ға қызметке жарамдыма, жоқ па, қандай құрылымдама, кадр мәселелерін де шешуге мүмкіндік береді;

- сабақ барысында мұғалім қылмыстың іздері бар екеніне сенімді бола отырып, бірақ олардың орналасуы мен орналасуын білмейді, олар қылмыс үшін маңызды ақпараттық белгісіздік қасиетіне қол жеткізеді;

- криминалистикалық полигонның дербес бөлімше ретіндегі мәртебелік жағдайы онда әр түрлі мамандану өкілдерінің: тергеу – криминалистикалық; жедел-іздікестіру; әкімшілік – құқықтық және т.б. сабақтарын өткізуге мүмкіндік береді;

- сонымен қатар, әртүрлі макеттердің болуы бір уақытта бірнеше түрлі ойын имитацияларын жасауға мүмкіндік береді;

- бұдан басқа, криминалистикалық полигонның дербестігі кешенді оқу-жаттығуларды өткізу кезінде түрлі мамандандырулар әрекеттерінің бірыңғай режиссурасын жүргізуге мүмкіндік береді;

- ойын имитацияларын жүргізу кезінде макеттерді бірыңғай жинақтау және әзірлеу [10];

- практикалық сабақтарда бірнеше макеттерді қолдану және т.б.

Осылайша, сот-полигоны іс жүзінде өзін-өзі қамтамасыз ететін ұйымдық құрылым болып табылады, оның мақсаты білім мен кәсіби тәжірибе негізінде шешуді қажет ететін әртүрлі жағдайларды модельдеу болып табылады.

## ПАЙДАЛАНФАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 Полигон // Толковый словарь Ушакова онлайн. [Электронды ресурс] – URL: <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=52896> (Өтініш берілген күні: 31.03.2018).

2 Полигон криминалистический // Криминалистическая энциклопедия. [Электронды ресурс] – URL: <http://www.вокабула.рф/словари/криминалистическая-энциклопедия> (Өтініш берілген күні: 31.03.2018).

3 **Амельчаков, И. Ф.** О повышении практической направленности обучения в Бел. ЮИ МВД России // Проблемы правоохранительной деятельности. 2013. № 1. – С. 3–7.

4 **Толстолуцкий, В. Ю.** Компьютерная программа «ФОРВЕР-СЛЕДОВАТЕЛЬ» повышает эффективность обучения на криминалистическом полигоне // Вестн. – Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского. 2013. № 3, ч. 2. – С. 211–215.

5 **Хрисанов, В. А., Дубровский, В. Ю., Ермоленко, С. А.** Укрепление материально-технической базы Белгородского юридического института как фактор повышения качества учебно-воспитательного процесса профессиональной подготовки курсантов и слушателей // Вестн. Белгород. юрид. ин-та МВД России. 2015. № 1. – С. 15–20.

6 **Шань, Д., Зайцева, Е. А., Андреев, А. Г.** Особенности организации учебного процесса в Китайском университете уголовной полиции Министерства общественной безопасности КНР // Вестн. Волгоград. акад. МВД России. 2011. № 3 (18). – С. 172–175.

7 **Внуков, В. И.** О положительном опыте подготовки специалистов в Китайском университете уголовной полиции Министерства общественной безопасности КНР // Вестн. Волгоград. акад. МВД России. 2013. № 2 (25). – С. 119–123.

8 Криминалистический полигон // Межрегиональный открытый социальный институт: сайт. [Электронды ресурс] – URL : <http://mosi.ru/ru/mosi/kriminalisticheskiy-poligon> (Өтініш берілген күні: 31.03.2018).

9 Полигон с новейшим криминалистическим оборудованием открыли в Барнаульском юридическом институте // Криминалисты.ру : сайт. [Электронды ресурс] – URL: <http://kriminalisty.ru/novosti/barnaulur.html> (Өтініш берілген күні: 31.03.2018).

10 **Нурлыбаева, Г.К.** Профессионально-личностное обучение руководящего состава сотрудников полиции США с применением метода этических дилемм (Обучение полицейской этике) – <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=15&art=2568>

## REFERENCES

1 Poligon // Tolkovysjlovar' Ushakovaonlajn. [Electronic resource] – URL: ], [Polygon // Ushakov's Explanatory Dictionary online. URL: ]<http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=52896> (Access date: 31.03.2018).

2 Poligonkriminalisticheskij [The criminalistic polygon] // Criminalistic encyclopedia. [Electronic resource] – URL: <http://www.вокабула.RussianFederation/dictionaries/criminalistics-encyclopedia> (Access date 31.03.2018).

3 Amel'chakov, I. F. O povysheniiprakticheskojnapravlennostiobucheniya v Bel. YUI MVD Rossii [O povysheniiprakticheskojnapravlennostiobucheniya v Bel. YUI MVD Rossii] // Problemypravoohranitel'nojdeyatel'nosti. – 2013. – № 1. – 3–7 p.

4 Tolstoluckij, V. YU. Komp'yuternayap rogramma «FORVER-SLEDOVATEL'» povyshaet effektivnost' obucheniya na kriminalisticheskom poligone [The computer program «FORVER-INVESTIGATOR» increases the effectiveness of training at a forensic training ground] // Vestn. – Nizhny Novgorod. N. I. Lobachevsky University – . 2013. – No. 3. Part 2. – P. 211–215.

5 **Hrisanov, V. A., Dubrovskij, V. YU., Ermolenko, S. A.** Ukreplenie material'no-tekhnicheskoy bazy Belgorodskogoy uridicheskogo institut a kak faktor povysheniya kachest vauchebno-vospitatel'nogo processa professional'noj podgotovki kursantov i slushatelej Strengthening the material and technical base of the Belgorod Law Institute as a factor in improving the quality of the educational process of professional training of cadets and trainees] // Vestn. Belgorod. jurid. in-ta of the Ministry of Internal Affairs of Russia.–2015. – No. 1. – P. 15–20.

6 **SHan', D., Zajceva, E. A., Andreev, A. G.** Osobennosti organizacii uchebnogo processa v Kitajskom universitete ugolovnoj policii Ministerstva obshchestvennoj bezopasnosti KNR, [Features of the organization of the educational process at the Chinese Criminal Police University of the Ministry of Public Security of the People's Republic of China] // Vestn. Volgograd. acad. The Ministry of Internal Affairs of Russia 2011.– No. 3 (18). – P. 172–175.

7 **Vnukov, V. I.** O polozhitel'nom opyte podgotovki specialistov v Kitajskom universitete ugolovnoj policii Ministerstva obshchestvennoj bezopasnosti KNR [About the positive experience of training specialists at the Chinese Criminal Police University of the Ministry of Public Security of the People's Republic of China] // Vestn. Volgograd. acad. The Ministry of Internal Affairs of Russia. –2013. – No. 2 (25). – P. 119–123.

8 Kriminalisticheskij poligon [Criminalistic polygon] // Interregional Open Social Institute: website. [Electronic resource] – URL: <http://mosi.ru/ru/mosi/kriminalisticheskij-poligon> (Access date : 31.03.2018)].

9 Polygon s novjšim kriminalističeskim oborudovanjem odkryli v Barnaul'skomyuridicheskom institute. [The landfill with the latest forensic equipment was opened at the Barnaul Law Institute // Criminalists.<url> : website. URL: <http://kriminalisty.ru/novosti/barnaulur.html> (Access date 31.03.2018)].

10 Nurlybaeva, G. K. Professional'no-lichnostnoe obuchenie rukovodyash chego sostava sotrudnikov policii SSHA s primeneniem metoda eticheskih dilemm (Obuchenie polic ejskojetike) [Professional and personal training of the senior staff of US police officers using the metBBhod of ethical dilemmas (Training in police ethics)] [Electronic resource] – <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=15&art=2568>.

Материал баспаға түсті.10.06.22

\*Г. Р. Смагулова

Департамент полиции Павлодарской области,

Республика Казахстан г. Павлодар

Материал поступил в редакцию 10.06.22

## **ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОГО ПОЛИГОНА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

*Статья посвящена теме «Использование криминалистического полигона в учебном процессе: проблемы и перспективы». Здесь рассмотрены актуальные вопросы применения инновационных форм преподавания курса криминалистики в учреждении правового образования. Цель статьи – использование криминалистического полигона в практике обучения в образовательном учреждении, закрепление полученных знаний на практических занятиях. Проблема использования криминалистического полигона рассматривается авторами исходя из состояния современной системы образования и дифференциации ее форм (бакалавриат, магистратура). Авторы трактуют криминалистический полигон как современное средство обучения, в частности, обозначают задачи его использования, отражают перспективы развития обучения криминалистике с использованием учебного полигона, демонстрируют опыт российских и зарубежных вузов в создании различных блоков криминалистических полигонов и оснащении их различными средствами, а также применение традиционных и инновационных методов обучения, основанных на технических возможностях криминалистических*

*полигонов анализирует возможности, на полигонах проводятся практические занятия по криминалистической тактике по темам: «тактика следственного осмотра и освидетельствования», «тактика обыска и выемки», «тактика проверки показаний на месте», а также по криминалистической методике и отдельным темам специальных курсов.*

*Ключевые слова: криминалистика, полигон, следственные действия, обыск, осмотр, освидетельствование, практические занятия, закрепление знаний.*

*\*G. R.Smagulova*

Department, Pavlodar Region Police, Republic of Kazakhstan, Pavlodar  
Material received on 10.06.22

## **THE USE OF A FORENSIC TESTING GROUND IN THE EDUCATIONAL PROCESS: PROBLEMS AND PROSPECTS**

*The article is devoted to the topic of the use of a forensic polygon in the educational process: problems and prospects. The topical issues of the application of innovative forms of teaching criminology courses in legal education institutions are considered here. The purpose of the article is the use of a forensic training ground in the practice of teaching in an educational institution, consolidating the knowledge gained in practical classes. The problem of using a forensic polygon is considered by the authors based on the state of the modern education system and the differentiation of its forms (bachelor's degree, master's degree). The authors interpret the forensic training ground as a modern means of training, in particular, identify the tasks of its use, reflect the prospects for the development of criminology training using a training ground, demonstrate the experience of Russian and foreign universities in creating various blocks of forensic polygons and equipping them with various means, as well as the use of traditional and innovative teaching methods based on the technical capabilities of forensic polygons analyzes the possibilities, practical classes on forensic tactics are held at the landfills on the following topics: «tactics of investigative inspection and examination», «tactics of search and seizure», «tactics of checking testimony on the spot», as well as on forensic techniques and certain topics of special courses.*

*Keywords: criminalistics, landfill, investigative actions, search, inspection, examination, practical exercises, consolidation of knowledge.*

Теруге 10.06.2022 ж. жіберілді. Басуға 30.06.2022 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

3,02 Мб RAM

Шартты баспа табағы 11,4.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген А.К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова

Тапсырыс №3959

Сдано в набор 10.06.2022 г. Подписано в печать 30.06.2022 г.

Электронное издание

3,02 Мб RAM

Усл.п.л. 11,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка А. К. Мыржикова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3959

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

<https://vestnik.tou.edu.kz/>